

*Csendőrnapra: Híven—Becsülettel—Vitézül—Mindhalálíg***Az egyesített Zombor-Szekszárdi Csendőr Iskola-
század harcai Magyarországon 1944 augusztus végétől
1945. február 12-ig**

Olvasva Szakály Sándor könyvét a Magyar Táborig Csendőrségről, majd azt követőleg Adonyi-Náredy Ferenc és Nagy Kálmán Magyar Huszárok a II. Világháborúban c. könyvét, melyben az Arad környéki harcok részletes leírása szerepel, ahol a Zomborig Csendőriskolából alakított századom is bevetésre került, — úgy érzem, ezeket a harcokat is meg kell örökíteni addig, amíg élő tanúi vannak ennek a küzdelemnek. Mivel sem napló, sem más írásos forrás nem áll rendelkezésemre, ezért az itt felsorolt adatok pontosságáért felelősséget nem vállalok. Közel fél század távlatában az események elmosódtak és fontos adatok is teljesen feledésbe mentek. Ezért írok le azokat, akik ezen harctereken harcoló alakulatoknál voltak és valamilyen formában érintkezésbe kerültek ezzel a teljesen önállóan harcoló csendőralakulattal, egészítsék ki emlékeimet, hogy minél tisztább képben bontakozzon ki a háborúnak ez a keleti szakasza, melynek egy jóformán elfeledett is alakulata voltunk mi: a Zomborig, majd később a harcok miatt Tószeg térségében a szekszárdi hasonló csendőriskolával egyesített Zomborig-Szekszárdi Csendőriskola-század.

Szárnyparancsnok helyettesi beosztásomból egy rövid távirat 1944 augusztus végén arról értesített, hogy azonnali hatállyal a már hadi beosztásba emelt Zomborig Csendőr Iskola-századhoz vagyok helyezve, századparancsnok-helyettesi minőségben. A század parancsnoka Káldi János cs. szds. jelentkezik azonnal Békéscsabán az „X” hadosztály vezérkari főnökénél további eligazítás végett. A parancsban emmiféle utalás tábori csendőri szolgálatra nem volt.

Szeptember elseje körül meglehetősen kalandos utazás után, mivel a szajoli hídon vonat már nem közlekedett és így gyalog kellett átmennem a közúti úton, majd egy tehervonat vagonjában utazva érkeztem meg Békéscsabára. Ott a jelzett hadosztály vezérkari főnökénél jelentkeztem, aki közölte, hogy a századunk már ki van küldve a különböző ezredek hadsávjába és így én, mint az első szakasz parancsnoka, egy községben (melynek nevére nem emlékszem) kell átvennem a parancsnokságot szakaszom fölött. Parancsot kaptam arra is, hogy a hamarosan közeledő támadás alkalmával a kijelölt ezred harcsávjában kell előre nyomulnom a második lépcsőben azzal a feladattal, hogy az ellenség által visszahagyott hadianyagot begyűjtessem és az esetleg ejtett foglyok őrzéséről és a hátrakíséréséről gondoskodjam. Elvileg

az ezrednek kellett ellátásunkról és lőszer-utánpótlásunkról gondoskodnia. Ezen elvi eligazításokat természetesen könnyű volt kiadni, de megvalósítani annál nehezebb. Például emlékszem, hogy a legközelebbi alakulat konyhája kb. hat kilométerre volt, és így oda naponta három étkezésért elmenni és az utat oda-vissza megtenni, nem mutatkozott célszerűnek. Mivel egy iskolában voltunk elhelyezve, a legénységem tagjai, kiknek pénzük volt, úgy döntöttek, hogy az összeadott pénzen a lakosságtól vett nyersanyagot az iskolaudvaron pár vállalkozó szellemű próbacsendőr a lakosságtól kölcsönzött edényekben készítse el. Így megkíméltük magunkat a napi legalább 24 kilométeres gyaloglástól. Általában azt kell mondanom, hogy ezek a kis szakasz- vagy később század-egységekben harcoló csendőralakulatok maguk erejéből kellett megoldják legtöbbször a vételezésüket és a lőszerellátást, mert a hadosztályparancsnokság, melynek közvetlenül alá voltunk rendelve, gyakran a szó szoros értelmében megfeledezett rólunk a harchelyzet zavaros, sokszor áttekinthetetlen helyzeteiben.

A támadás időpontja, melyet a román hadsereg velünk szemben álló alakulatai ellen kellett volna végrehajtani, először 1944. szeptember 4-re volt kitűzve, de azt az utolsó percben 24 órával elhalasztot-

ták. Ez után az elhalasztások sorozata következett, mely rettenetesen demoralizálta a legénységemet. Ezt ellensúlyozni, elhatároztam, hogy önálló vállalkozásként a román határőrség ellen pár rajtaütést hajtunk végre. Ezt meg is tettük, de mivel a határőrségek már ki voltak ürítve, összecsapásra nem került sor. Ezzel szemben a rosszul felszerelt embereimnek meleg nyúlzsórbéléses bekecseket zsákmányoltam, melyek a fagyos októberi éjszakákban igen jó szolgálatot tettek. Végül is a támadás szeptember 13-án indult meg. „Ezt a késedelmet sajnos sok magyar vérrrel kellett megfizetni”, — olvashatjuk a Náredy-Nagy-féle könyvben. Ez nagyban elősegítette az orosz páncélos erők előretörését és azt, hogy velük szemben a harcot nem a Kárpátokban, hanem már az aránylag nyílt Maros völgyében kellett felvennünk. Erre pedig fegyverzetileg nem voltunk felkészülve.

A támadás első napjaiban az előrenyomulás aránylag nagyobb veszteségek nélkül ment. A románok halogató harcra szorítottak csupán és minden feladandó területet előre kiürítettek. Így sem hadianyag elszállításáról, sem fogoly-őrzésről nem

kellett gondoskodnom. Századparancsnokom többször felkeresett, de mivel az ő tartózkodási helye a hadosztály-törzs körzetében volt, így a kapcsolatom vele igen laza volt. A helyzet 1944. szeptember 20-án változott meg gyökeresen, mikor az első szovjet páncélosok Világos térségében megjelentek. A páncélok elhárításra alig felkészült erőinket a szovjet ékek több helyen áttörték és az éjszaka sötétjében csak a torkolati tüzek adtak némi tájékozódást az élek helyzetéről. Ekkor felkeresett századparancsnokom és a hadosztály vezérkari tisztje nevében parancsot adott, hogy parancsnokságom alatt a szakaszom első rajával, mint felderítő járőrrel, hatoljak addig előre, amíg az ellenséges élékkel az érintkezést föl nem veszem. Ezzel a feladattal és tíz emberemmel indultam neki a torkolattüzek irányának.

Meg kell említenem, hogy szakaszom felszerelése gyengébb volt a rendszeresített gyalogos szakaszénál. Csak három rajparancsnokomnak és nekem volt géppisztolyunk. Legénységem a szabvány Mauser-puskával volt felszerelve. Sem golyószórónk, sem páncéllöklünk nem volt. Vagy három órai menetelés után egy visszavonuló huszár-egységbe ütköztünk, mely közölte velünk, hogy köztük és az oroszok között már nincs harcoló magyar egység. A helyet térképe-men bejelölve feladatomat elintézettnek tekintettem és megindultam vissza, jelentésemet megtenni.

A huszárokkal együtt, akik lovaik kímélésére lórról szállva vonultak vissza, felvettem a kapcsolatot a szakaszom másik két rajával és a hadosztály-parancsnokságra mentem jelentésemet megtenni. A hadosztály vezérkari tisztje azonnal azt a parancsot adta ki számomra, hogy Pécska községnél szervezzem meg a Maros védelmét és akadályozzam meg, ameddig csak lehet az orosz erőknek a délről az északi oldalra való átkelését. Ezt a feladatomat úgy oldottam meg, hogy a Maros gátján a helyi lakosságból biciklistákkal járőrozttetem, azzal a feladattal, hogy ha a déli oldalon mozgást észlelnek, jelentsék. Ez több esetben is megtörtént és nekem az együtt-tartott szakaszom teljes tűzerejével mért tüzcsapásaimból az oroszok egy nagyobb erő jelenlétét tételezték fel. Ennek ellenére a harmadik napon már a hátunkban lévő dombokról kaptunk tüzet, és így erőltetett menetben kellett visszavonulnunk észak felé, hogy a fogságbaeséstől megmeneküljünk.

Battonyánál ismét huszárokkal együtt vettük föl a harcot pár előretörő szovjet páncélossal. A huszároknak volt páncéllöklük, melyet eredményesen használtak. Sajnos, a páncélosok géppuskáit nem lehetett mindig elhallgattatni, és a huszároknak több, nekünk csak két próbacsendőr sebesültünk volt. Őket a huszár-sebesültekkel együtt hátraküldtük és folytattuk utunkat észak felé, ahol a hadosztály-törzset sejtettem. Számításom bevált, mert a hadosztály-törzset visszavonulóban ugyan, de még Békéscsabán találtam. Itt ismét a hadosztály vezérkari főnöke és

nem századparancsnokom intézkedett velem és a hadosztály-vonat visszavonulásának fedezésére, (és ha szükséges) utóvédharcok vívására adott parancsot. Itt még a helyzet aránylag rendezett volt és ellátásunkról és lőszer-utánpótlásunkról is gondoskodott a hadosztály vezérkari főnöke. Október 6-án, mikor éppen a helyi ártézi gyógyfürdőt használtuk föl arra, hogy rajonkinti váltással embereim tisztálkodhassanak, egyszerre erős, nehéz-aknatüzet kaptunk. A hadosztály-vonat fogatolt volt, vonat parancsnoka azonnal intézkedett a fogatolásra, felkért a város szélére adott tüzcsapásokon át történő visszavonulás útrendészetének megszervezésére. Itt a főleg gyalogsági lőszerrel és kézigránáttal megrakott szekereket kellett a tüzcsapások szünetének kihasználásával a város határán vágóban kijuttatni, ami nem ment sebesülések és anyagi veszteségek nélkül.

Végül is elértük az orosházi műutat. Mögöttünk orosz gyalogjárőrök igyekeztek zavart kelteni, amit könnyen vissza-visszavertünk. Az úttal párhuzamos keskenyvágányú vasúton pár vagonból álló lőszeres szerelvény vesztegelt, vontató hiányában. A hadosztály vonatparancsnoka egy utász egységnek adott parancsot a lőszer megsemmisítésére. Mikor az első robbanásokból egész tűzijáték keletkezett, a fogatok lovai megbokrosodtak. Sok kocsi az árokba fordult és az elszakadt istrángok következtében a lovak fel-alá száguldoztak. Hogy még teljesebb legyen a káosz, egy lovas hírnök vágatott visszafelé hangosan kiálltva, hogy az orosz páncélosok elvagták Orosházát előlünk és a vonatparancsnok parancsa az, hogy a terepen át kiterve földutakon próbáljuk meg Hódmezővásárhely irányában a tiszai átkelő helyeket elérni. Közben én megpillantottam egy felborult BMW motort, mely használhatónak nézett ki. Talpra állítottuk azt, s a még körülbelül húsz fős szakaszom embereinek felszerelését arra felrakva, egy lovat fogattam elébe. Így folytattuk utunkat, most már inkább délnyugat irányában.

A műutakon orosz páncélos ékek haladtak, mi pedig a kukoricásban igyekeztünk őket megelőzni Algyó irányában. Egész éjjel gyalogolva, közben orosz felderítőkkal kétszer is tűzharcba keveredve, halálosan kimerült embereimmel Algyónél átkeltem a Tiszán és a szó szoros értelmében egy iskolában halálos kimerülten elaludtunk, akkor immár harminc órás állandó harc után.

Négy-öt órát aludhattunk, amikor riadóztatott bennünket is az az utász-százados, aki ott a rangidős tiszt volt. Az oroszok ugyanis egy folyamátkelést akartak kierőszakolni a Tiszán. Azt egyesült erővel visszavertük. Mivel a helyi csendőrörs még helyén volt, így azok segítségével sikerült elég kerékpárt összeszednünk, hogy embereimet a Tisza mentén északnak indíthassam egy őrmester parancsnoksága alatt, hogy minden átkelő helynél érdeklődve próbálják megtalálni a század másik két szakaszát. Én egy

csendőrörmel a BMW-t bevontattam Szegedre és egy német alakulatnál egy működő DKV-re cseréltem azt el. Bár motorozni soha nem motoroztam, de autót vezettem és kerékpározni viszont jól tudtam. Ezen két ismeretem segítségével rövid pár órán belül száguldtam már a Duna-Tisza közén észak felé, minden eligazítónál érdeklődve elvesztett alakulatom felől.

A fejvesztettség és rendezetlenség leírhatatlan volt. Csellengő kis töredékalakulatok mindenütt. Sok helyen folyt a raktárak szétoztása. Az én csendőröm is megrakta kenyérzsákját konzervekkel és a zsebeit teletömte cigarettával. Egy napi bolyongás után Kecskemét alatt teljesen véletlenül századparancsnokomat pillantottam meg egy parasztház tornácán, ahogy éppen borotválkozott. Nagyon megörültünk egymásnak, pedig eddig alig volt szorosabb kapcsolatunk. Közölte velem, hogy egyenesen a H.M.-ből jött parancs alapján egyesülnünk kell a Szolnok melletti Tószeg község körletében harcoló, hozzánk hasonlóan leharcolt Szekszárdi Csendőriskola maradványával és biztosítanunk kell azt, hogy a tószegi hídfőből a már befészkelte szovjet erők ne tudjanak kitörni. Mivel nekem motorom van, így menjek előre és tájékozódjam a helyzetről. Motorommal hamarosan meg is érkeztem Tószeg határába, ahol évfolyamtársammal, Kadsocsa Gábor cső. őhadnaggyal találkoztam. Ő tájékoztatott arról, hogy századparancsnokát, Mucsi cső. századost géppisztolytalálattal érte és most ő vette át a századparancsnokságot, s folytatja az ellenállást a hídfőből kitörni készülő orosz erőkkel szemben. Kérte, hogy minél előbb jöjünk segítségére. Visszafelé túl merészen vezettem és a motor kicsúszott alólam, de pár norrsoláson kívül más bajom nem történt. Egy német teherautóra kapaszkodva, jelentésemet hamarosan le tudtam adni parancsnokomnak. Ő a sürgősséget érezve, szintén német teherautók igénybevételével pár órán belül Tószeg alá érkezett a századdal. Itt a két

századtöredék — a Szekszárdi Iskola nevét megtartva — egyesült Káldi János parancsnoksága alatt. Ez a megerősödött század azután le tudta zárni az orosz hídfőt és egy időre stabil helyzetet teremtett.

Az oroszok fenyegető hangszóró kiáltványokkal akarták a csendőr egységeket demoralizálni. A fenyegetés lényege az volt, hogy közülünk nem ejtenek foglyokat. Ez elsősorban nekem, a parancsnoknak nehezítette a helyzetét, mert nem szívesen küldtem ki járőröket a zombékos területbe, féltve őket a biztos felkoncolástól. Erre a valóságban soha nem került sor. Itt ért bennünket az október 15-i kormányzói kiáltvány is. A századparancsnokommal egyetértésben körkörös védelemben mentünk, jelezve, hogy sem német, sem orosz előtt nem tesszük le a fegyvert. Úgy október vége felé, a napra nem emlékszem, a debreceni páncélsatából visszavonuló német páncélosok fenyegetni kezdték a hídfő utánpótlási és visszavonulási útját. Erre az orosz parancsnokság saját erőit kivonta és egy román átállt hadosztályt vezényelt helyébe. Mikor a német elzárás befejeződött, mi is

elhatároztuk, hogy gyengébb erőink ellenére a hídfőt felszámoljuk. A támadás hajnalban indult és én vezettem az első két szakaszt. Balszárnyal a Tiszára támaszkodva egészen a műútig terjedő sávban támadtunk, míg a harmadik szakasz tartalékban volt Káldi százados vezetése alatt. A műúttól jobbra vissza a Tiszára jobb szárnyal támaszkodva egy gyalog zászlóalj támadott. Ezt az egységet részben a szolnoki hadikórház lábadozóiból állították föl, s ütközése elég kicsiny volt. A románok harci készsége azonban még ennél is rosszabb volt. Pár sorozat aknatűz és géppuskatűz után vagy két és fél óra után, mikor állásaikat már erősen megközelítettük, a román hadosztály megadta magát. Számottevő veszteségünk nem volt. E harcokban a Torontóban élő László András, aki a Magyar Élet volt szerkesztője, mint gépágyús ütegparancsnok, lövegeivel nagy segítséget nyújtott.

Ezzel az ütközettel az ekkor már Szekszárdi Csendőrszázad nevet viselő egységünket kivonták a harcból. A parancs egyenesen a Honvédelmi Minisztériumból jött és a budapesti Károly Király laktanyába rendelték pihenőbe. Itt kaptam századparancsnokká történt kinevezésemet. 1944. december 9-én azonnali parancssal kellett századomat nyugat felé útba indítanom, melynek nyilvánvaló célja Németország volt. Én nem néztem nagy örömmel azon lehetőség elé, hogy német területen harcoljak, mert számomra Magyarország védelme volt az egyetlen erkölcsileg elfogadható cél, melyért életem és embereim életének feláldozását érdemesnek ítéltam. Mikor Celldömölnél azt a parancsolt kaptam, hogy egy tiszt vezetésével egy szakasz csendőrrel térjek vissza Budapestre a Közúti-Központi Szállításvezetőség teherautó telepeinek őrzésére, örömmel vettem ezt a feladatot és önként jelentkező emberekkel egy szakasz erőben visszatértem a már közel körülrzárt Fővárosba.

A Szállításvezetőségnek tíz telephelye volt Budapest térségében és mindegyikhez három emberemet vezényelve a szakaszomat teljesen szét kellett forgácsolnom. Ezen őrhelyekkel, amíg csak lehetséges volt, fenntartottam az összeköttetést és élelmezésükről a lehetőség szerint gondoskodtam. Két sebesültemnek Budára való átszállításáról is gondoskodtam. A hidak felrobbantásával azonban teljesen el lettem vágva embereimtől és a két sebesültem és négy próbacsendőröm képezte azt az erőt, amely felett rendelkeztem. Embereimmel közös megegyezésben tevékenységünket a magyar lakosság védelmére összpontosítottuk. Ebbe beletartozott tüzoltás, árvízmentés, beomlott óvóhelyek kiásása, orvosság- és csecsemő-tápszer beszerzése, a pusztulásra ítélt lovak levágása és a húsnak a lakosság közötti szétoztása. Nem egyszer kellett a fosztogató németekkel és más fegyveres bandákkal szemben fellépünk. Egy orvosnak, aki hajlandó volt minden veszély ellenére hivatását teljesíteni, csendőr

kíséretet biztosítottam. Több alkalommal voltunk az orosz távcsöves lövészek célpontjában. Egy ilyen alkalommal magam is könnyebben sebesültem. A szüntelen akna- és tüzérségi-tűz, továbbá az alacsonyan repülő orosz gépek géppuskatüze is állandó életveszélyt jelentett minden feladatunk végrehatásánál. Bár lőszerünk már alig volt és semmiféle ellátásunk, vagy összeköttetésünk nem volt, az utolsó napig, 1945. február 12-ig nem tettük le a fegyvert és teljesítettük a magyar nép védelmét az adott lehetőségek szerint. Mikor 12-én Buda is elesett, mi is fogságba kerültünk és ezzel a Zombor-Szekszárdi Csendőr Iskola-század ezen töredékének magyarországi harca befejeződött. Csendőr mivoltunkért hat év szovjet fogsággal kellett adóznunk. tiszta lelkiismerettel állítom, hogy soha nem hoztunk szégyent fegyverreinkre és soha nem voltunk hűtlenek ahhoz az eskühöz, melyet szabad akaratunkból a Kormányzó Úr kezébe tettünk le.

Domokos Sándor
